

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2025-12-19

Närvarande: F.d. justitierådet Mahmut Baran samt justitieråden Linda Haggren och Christine Lager

En särskild straffbestämmelse för psykiskt våld

Enligt en lagrådsremiss den 4 december 2025 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i brottsbalken.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Karin Wetterberg.

Förslaget föranleder följande yttrande.

4 kap. 7 b §

I paragrafen, som är ny, föreslås straffansvar för psykiskt våld.

Det nya straffansvaret föreslås få följande lydelse.

Den som upprepat utsätter en annan person för kränkningar i form av förolämpningar, otillbörliga hot, otillbörligt tvång eller otillbörlig övervakning, döms, om kränkningarna sammantagna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla, för *psykiskt våld* till fängelse i högst fyra år.

För psykiskt våld döms också den som utsätter en annan person för otillbörlig övervakning som är varaktig, om gärningen varit ägnad att allvarligt skada personens självkänsla.

En förutsättning för straffansvar enligt första stycket är att någon upprepat utsätter en annan person för kränkningar i form av förolämpningar, otillbörliga hot, otillbörligt tvång eller otillbörlig övervakning. Förolämpningar och otillbörliga hot anges i lagtexten i plural. Enligt lagtexten kan alltså inte upprepade kränkningar i form av exempelvis en förolämpning och ett olaga hot i kombination med ett otillbörligt tvång konstituera straffansvar för det nya brottet. Samtidigt anges det i författningskommentaren att det inte behöver vara fråga om flera förolämpningar eller hot. Det anges i stället att avsikten är att det räcker med en kränkning av sådant slag om det även förekommit andra kränkningar. Om denna avsikt ska uppnås behöver, enligt Lagrådet, lagtexten ändras så att det framgår att det räcker med en förolämpning eller ett otillbörligt hot i kombination med de ytterligare former av kränkningar som anges.

När det gäller kränkningar i form av förolämpningar anges i författningskommentaren att det, till skillnad från vad som gäller för förolämpningar enligt 5 kap. 3 § brottsbalken, inte uppställs något krav på att den enskilda förolämpningen ska ha varit ägnad att kränka den andres självkänsla eller värdighet. Beteckningen på kränkningen förolämpning enligt den nya straffbestämmelsen är emellertid densamma som brottsbeteckningen i 5 kap. 3 §. Enligt den paragrafen krävs det att gärningen varit ägnad att kränka den andres självkänsla eller värdighet för att det ska vara fråga om en förolämpning. Om avsikten är att den nya straffbestämmelsen ska straffbelägga ageranden benämnda som förolämpning i vidare mån än vad som framgår av den reglering för brottet förolämpning som redan föreligger måste det dock framgå av lagtexten. Vid föredragningen har upplysts att ett alternativ skulle kunna vara att ändra den föreslagna lagtexten på så sätt att den anger de rekvisit

som ingår i förolämpning enligt 5 kap. 3 § förutom rekvisitet "om gärningen är ägnad att kränka...". Enligt Lagrådet skulle det emellertid innebära en alltför vidsträckt och obestämd innebörd. Det bör i stället övervägas om inte bestämmelsen i denna del bör begränsas till vad som utgör förolämpning enligt 5 kap. 3 §.

När det gäller ageranden i form av hot kvalificeras dessa i lagtexten på så sätt att det ska vara fråga om otillbörliga hot. I remissen har alltså en annan ordalydelse än det befintliga straffstadgandet för olaga hot enligt 4 kap. 5 § brottsbalken valts. Av författningskommentaren framgår att det innebär att det inte krävs att det är fråga om hot om brottslig gärning och inte heller att hotet är ägnat att framkalla allvarlig rädsla för egen eller annans säkerhet till person, egendom, frihet eller frid.

Kvalificeringen av vilka andra former av hot än olaga sådana som avses bli straffbara enligt den nya bestämmelsen, förutsatt att övriga rekvisit enligt förslaget är uppfyllda, ligger alltså i att hotet ska vara otillbörligt. Enligt Lagrådet behöver vad som avses med otillbörligt utvecklas. Uttrycket otillbörligt förekommer i olika sammanhang i brottsbalken. Ett sätt att, i vart fall till del, utveckla och avgränsa vad som avses med otillbörliga hot är att ange i författningskommentaren vilken eller vilka befintliga bestämmelser som innehåller ett otillbörlighetsrekvisit som ledning kan hämtas från.

Det är vidare otydligt om alla otillbörliga hot ska omfattas av bestämmelsen eller endast sådana hot som inte redan är straffbara som olaga hot. Även detta bör, enligt Lagrådet, förtydligas i författningskommentaren.

Även kvalificeringen av vilka andra former av tvång än olaga tvång enligt 4 kap. 4 § som blir straffbara, förutsatt att övriga rekvisit enligt förslaget till det nya straffstadgandet är uppfyllda, ligger i att tvånget ska vara otillbörligt. Motsvarande synpunkter som Lagrådet fört fram

ovan vad gäller otillbörliga hot gör sig alltså gällande även i denna del.

När det gäller agerandet otillbörlig övervakning finns det inte, på sätt som gäller för olaga hot och olaga tvång, något befintligt straffansvar för olaga övervakning. Enligt beskrivningen i författningskommentaren kan däremot ageranden som redan är straffbara som exempelvis ofredande och hemfridsbrott omfattas av ageranden som, om de ytterligare rekvisiten enligt förslaget är uppfyllda, blir straffbara även som en del av psykiskt våld. Om det är avsikten bör det, enligt Lagrådet, på motsvarande sätt som framhållits för olaga hot och olaga tvång, förtydligas. Vidare bör enligt Lagrådet avgränsningen av vad som är att anse som otillbörlig övervakning tydliggöras ytterligare, även i denna del gör sig motsvarande synpunkter som angivits ovan gällande.

Till skillnad från de befintliga straffstadgandena om fridskränkningssbrotten i 4 kap. 4 a §, 4 b § och 4 e § brottsbalken, innebär det föreslagna straffstadgandet om psykiskt våld alltså att ageranden som inte sedda var för sig är straffbara blir straffbara om de upprepas och om handlingarna sammantagna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla.

I förslaget anges begreppet "kränkningar" för sådana handlingar. Begreppet kränkningar är direkt relaterat till vissa former av ageranden som anges, dvs. förolämpningar, otillbörliga hot, otillbörligt tvång eller otillbörlig övervakning. Förslaget är avgränsat till dessa former av ageranden och innehåller inte något uppsamlingsrekvisit i form av andra kränkande handlingar eller liknande. Enligt remissen har den konstruktionen valts för att avgränsa det nya straffstadgandet och på så sätt, i förening med de ytterligare rekvisit som anges i förslaget, uppfylla kraven på legalitet och förutsebarhet när det gäller straffbestämmelser.

Det är dock oklart om även uttrycket "kränkningar" är avsett att ytterligare avgränsa de handlingar som föreslås bli straffbara, om de vidtas upprepat och övriga rekvisit i förslaget är uppfyllda. Uttrycket kränkning används visserligen redan i fridskränkningssbrotten, men används då inte för att avgränsa vilka gärningar som kan ingå i dessa brott. Även denna del bör klargöras i den fortsatta beredningen.

I fråga om påföljdsval anges i författningskommentaren att det många gånger bör vara motiverat att bestämma påföljden till fängelse även om straffvärdet i sig eller tidigare brottslighet inte ensamt skulle tala för det. Vidare anges att styrkan i fängelsepresumtionen måste bestämmas av omständigheterna i det enskilda fallet. Vid föredragningen har upplysts om att avsikten med uttalandena är att ange att det nya brottet bör anses som ett brott av ett sådant slag att det många gånger ska anses som ett så kallat artbrott. Enligt Lagrådet bör frågan om brottet bör anses som ett så kallat artbrott förtydligas.

Den föreslagna brottskonstruktionen ger, som flera remissinstanser framhållit, upphov till särskilda frågor när det gäller preskription. Även dessa frågor, inklusive frågan om det krävs lagändringar i denna del, bör övervägas ytterligare under den fortsatta beredningen.

Sammanfattningsvis anser Lagrådet att förslaget till nytt straffstadgande för psykiskt våld behöver klargöras i flera avseenden för att det ska uppfylla de krav på legalitet och förutsebarhet som gäller inom straffrätten.